

انگیزش تحصیلی و برخی عوامل پیش‌بینی‌کننده آن در دانشجویان داروسازی دانشگاه علوم پزشکی زنجان-سال ۱۳۹۵

بهرام رستمی^{۱*}، زهرا معین^۲، کوروش امینی^۳، احسان فکور^۴، حجت رستمی^۵

*نویسنده‌ی مسؤل: زنجان، دانشگاه علوم پزشکی، دانشکده‌ی داروسازی
rostami.bahram@gmail.com

دریافت: ۱۳۹۵/۱۱/۲۲ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۳/۲۸ چاپ: ۱۳۹۶/۱۲/۲۰

چکیده

زمینه و هدف: هدف پژوهش حاضر تعیین میزان انگیزش تحصیلی و برخی عوامل مرتبط با آن در دانشجویان داروسازی دانشگاه علوم پزشکی زنجان در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ بود.

روش بررسی: روش پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر جمع‌آوری داده‌ها توصیفی-همبستگی بود. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل کلیه‌ی دانشجویان داروسازی دانشگاه علوم پزشکی زنجان بودند که تعداد آن‌ها در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ برابر با ۲۹۰ نفر بود. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۱۶۸ نفر محاسبه گردید و نمونه‌ها به روش تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها سه پرسشنامه انگیزش تحصیلی، عوامل شغلی و آموزشگاهی بود که روایی صوری و محتوایی آن‌ها توسط کارشناسان تأیید گردید و ضریب آلفای کرونباخ جهت بررسی پایایی برای انگیزش تحصیلی ۰/۸۸، عوامل شغلی ۰/۷۱ و عوامل آموزشگاهی ۰/۷۶ به دست آمد.

یافته‌ها: با تحلیل داده‌ها از طریق شاخص‌های آمار توصیفی و استنباطی، نتایج نشان داد که میانگین انگیزش تحصیلی دانشجویان از میانگین فرضی بالاتر بوده و در سطح نسبتاً مطلوبی می‌باشد، همچنین رابطه‌ی معناداری بین انگیزش تحصیلی با وضعیت اقتصادی خانوار، معدل دانشگاه و عوامل شغلی وجود داشت ($p < 0/05$). نتایج جدول رگرسیون نیز نشان داد که عوامل شغلی و معدل دانشگاه تبیین‌کننده معنادار انگیزش تحصیلی می‌باشند. **نتیجه‌گیری:** عوامل شغلی، معدل دانشگاه در وضعیت انگیزش تحصیلی دانشجویان تأثیرگذار بوده و تا حدودی می‌توانند انگیزش تحصیلی را پیش‌بینی نمایند.

واژگان کلیدی: انگیزش تحصیلی، عوامل شغلی، عوامل آموزشگاهی، عوامل فردی.

این مقاله بدین صورت ارجاع داده شود:

Rostami B, Moein Z, Fakour E, Amini K, Rostami H. Academic Motivation and Relevant Predictive Factors in Pharmaceutical Students of Zanjan University of Medical Sciences, Zanjan, Iran in 2016. J Med Educ Dev. 2018; 10 (28): 27-38

۱- کارشناس مسئول آموزش، دانشکده داروسازی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، ایران.

۲- معاونت بهداشتی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، ایران.

۳- مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، زنجان، ایران.

۴- معاونت فرهنگی و امور دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی زنجان، ایران.

۵- گروه ریاضی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.

مقدمه

یکی از وظایف مهم هر نظام آموزشی فراهم کردن شرایط مناسب و مساعد برای بروز و ظهور استعدادها و توانمندی‌هایی است که در نهاد آدمیان وجود دارد. به این ترتیب فراهم کردن زمینه‌ی بروز و شکوفایی استعدادهای دانشجویان جزء وظایف نهادهایی مانند خانواده، دانشگاه و جامعه است. امروزه به سبب گسترش بیش از پیش اطلاعات و نیز پیشرفته شدن ابزار و وسایل آن، همه نقش تربیتی را نمی‌توان به مدرسه و دانشگاه محدود دانست و باید پذیرفت که خانواده و جامعه نقش برجسته‌تری در این ارتباط دارند، به عبارت دیگر خمیر مایه شخصیت کودک در خانواده شکل می‌گیرد و پس از ورود به مدرسه و دانشگاه این نقش همچنان پررنگ‌تر باقی می‌ماند (۱).

پژوهش‌های زیادی، نشان می‌دهد که عملکرد تحصیلی دانشجویان و فعالیت‌های مرتبط با آن در دوره‌ی آموزش دانشگاه از پیشرفت چندانی برخوردار نیست. دانشجویان مستعد از توانایی‌های خود به‌خوبی استفاده نمی‌کنند، دانشجویان اکثراً روحیه‌ی علمی و انگیزه‌ی کافی ندارند و از امکانات آموزشی، استفاده مطلوب و مناسب صورت نمی‌گیرد و معمولاً به‌جای توجه به ارتقای سطح علمی خود به ارتقای سطح تحصیلی می‌اندیشند (۲).

دلیل این مساله شاید عواملی باشد که جوانان در بدو ورود به دانشگاه همراه با آنان پا به عرصه‌ی آموزش می‌گذارند که این عوامل نقش سازنده‌ای در پیشبرد اهداف آموزشی آنان دارند این عوامل که نشأت گرفته از اجتماع، رسانه و خانواده هستند در تلفیق برخی از عوامل آموزشی وضعیت تحصیلی آنان را شکل می‌دهند، اما شاید این عوامل به‌طور مستقیم بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تاثیرگذار نبوده و متغیرهای دیگری را تحت‌الشعاع قرار داده و این متغیرها باعث پیشرفت و یا افت تحصیلی در دانشجویان می‌شوند. از جمله این متغیرها انگیزش تحصیلی است (۲).

انگیزش تحصیلی یکی از ملزومات یادگیری به حساب می‌آید و چیزی است که به رفتار شدت و جهت می‌بخشد و در حفظ و تداوم آن به یادگیرنده کمک می‌کند. با این انگیزه افراد، تحرک لازم را برای به پایان رساندن موفقیت‌آمیز یک تکلیف، رسیدن به هدف، یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی در کار و فعالیت خود دنبال می‌کنند تا بالاخره بتوانند موفقیت لازم را در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی کسب کنند (۳).

لویس انگیزش تحصیلی را عالی‌ترین شاهراه یادگیری دانسته است. بدین معنی که هرچه انگیزه‌ی فرد برای دانستن، آموختن و تحصیل بیشتر باشد، فعالیت و رنج و زحمت بیشتری برای رسیدن به هدف نهایی متحمل خواهد شد. وقتی فرد از انگیزه پیشرفت بالایی برخوردار باشد، به تکالیف درسی به‌خوبی توجه می‌کند، تکالیف درسی را جدی می‌گیرد و علاوه بر آن سعی می‌کند اطلاعاتی بیش از آنچه در کلاس درس به او می‌آموزند، یاد بگیرد. همچنین برای یادگیری، مهارت‌های لازم و راهکار و فعالیت‌های مناسب را می‌یابد. بدیهی است که موفقیت در یادگیری نیز، سبب احساس توانمندی بیشتر و افزایش علاقه به موضوع یادگیری می‌شود (۳).

تلاش برای شناسایی عوامل مهم در کاهش انگیزش تحصیلی و ارائه‌ی راهبردها و انجام اقداماتی در جهت کم کردن خسارات ناشی از کاهش انگیزه تحصیلی مستلزم تحقیقات بسیاری است. در زمینه‌ی مطالعه تربیتی، خصوصاً در کشورهای درحال‌توسعه معمولاً ارتباط معناداری بین مفاهیم و وضعیت اقتصادی، ویژگی‌های فردی و خانوادگی، امکانات آموزشی، ویژگی‌های اجتماعی و میزان انگیزه به تحصیل یافت شده است (۴). به‌طورکلی مجموعه‌ای از عوامل مرتبط با یکدیگر بر علاقه و انگیزش فراگیران برای یادگیری تاثیر دارند.

معنی‌داری گزارش شده است و سه مؤلفه رقابت‌جویی، کوشش و علاقه اجتماعی همبستگی مثبتی با معدل آن‌ها داشته‌اند (۲).

عوامل شغلی و آموزشگاهی به تفکیک رشته و دانشگاه متفاوت است، به طوری که نگرش دانشجویان در رشته‌ها و دانشگاه‌های مختلف نسبت به شغل مرتبط با رشته با یکدیگر متفاوت است. همچنین عوامل آموزشگاهی اعم از فضای فیزیکی کلاس‌ها، تجهیزات آموزشی و آزمایشگاهی و غیره، از دانشگاهی به دانشگاه دیگر بسیار تفاوت دارد و این امر باعث تفاوت در میزان انگیزش تحصیلی دانشجویان می‌گردد. از طرفی مطالعه‌ی مشابهی بر روی دانشجویان داروسازی در سطح کشور انجام نگردیده و نیز در بسیاری از مطالعات تنها به ارتباط این عوامل پرداخته شده و به میزان تاثیرگذاری این عوامل اشاره‌ای نشده است. از این رو ضروری است تا با سنجش انگیزش تحصیلی و نیز تعیین میزان ارتباط و تاثیرگذاری هریک از عوامل مذکور بر انگیزش تحصیلی دانشجویان داروسازی گامی در جهت تغییر و یا اصلاح عوامل مذکور به منظور ارتقاء سطح انگیزش دانشجویان برداشته شود. لذا این مطالعه با هدف تعیین میزان ارتباط و تاثیرگذاری عوامل شغلی و آموزشگاهی بر انگیزش تحصیلی دانشجویان رشته‌ی داروسازی طراحی و اجرا گردید.

روش بررسی

مطالعه‌ی حاضر از نوع کاربردی و بر اساس روش جمع‌آوری داده‌ها نیز از نوع تحقیق توصیفی-همبستگی بود، جامعه پژوهش شامل تمامی دانشجویان داروسازی دانشگاه علوم پزشکی زنجان در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بود که برابر با آمار آموزش دانشکده‌ی داروسازی، تعداد ۲۹۰ نفر دانشجوی فعال بودند. در برآورد حجم نمونه با توجه به معلوم بودن حجم جامعه‌ی آماری از فرمول کوکران استفاده و در نتیجه حجم نمونه

این مجموعه ممکن است شامل ویژگی‌های یادگیرنده، برنامه‌های درسی به لحاظ کمی و کیفی، ویژگی‌های معلمان، شرایط و ویژگی‌های محیط آموزشی، فعالیت‌ها و تکالیف یادگیری و سایر عوامل محیطی باشد (۵).

به دلیل تاثیر انگیزش تحصیلی در موفقیت دانشجویان، در دهه‌های اخیر، روان‌شناسان درصدد بررسی و شناسایی عوامل مؤثر در انگیزش تحصیلی بوده‌اند. یافته‌های پژوهش آنان نشان داد که متغیرهای شخصیتی، خانوادگی، دانشگاهی و اجتماعی با این سازه مرتبط می‌باشند (۲). به عنوان نمونه، در مطالعه‌ی، متغیرهای شخصیتی دانشجویان به‌طور عام و عزت‌نفس و انگیزش تحصیلی به‌طور خاص، بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی تاثیر ذاتی داشته‌اند و دیگران سمت و سوی مطالعه خود را در جهت یکپارچه‌سازی توانمندی عقلانی، سبک یادگیری، شخصیت و انگیزش تحصیلی به عنوان پیش‌بینی‌های موفقیت تحصیلی در آموزش عالی ذکر کرده‌اند (۶).

نتایج تحقیقات مختلف مؤید ارتباط بین انگیزه‌ی تحصیلی و عوامل فردی و اجتماعی متعددی است که همگی حاکی از تاثیر پذیری شدید انگیزه‌ی تحصیلی از این عوامل بوده است. بر اساس این نتایج متغیرهای شخصیت خانوادگی، دانشگاهی و اجتماعی با سازه انگیزش تحصیلی مرتبط می‌باشند در بررسی عوامل مؤثر در انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اردبیل وضعیت تأهل، میزان درآمد خانواده، داشتن امید به آینده و میزان عزت‌نفس از عوامل تاثیرگذار در انگیزه‌ی تحصیلی عنوان شده‌اند درحالی‌که جنسیت، فوت والدین، جو عاطفی-خانوادگی و سلامت جسمی روانی تاثیر معنی‌داری روی انگیزه تحصیلی نداشته‌اند همچنین گزارش دیگری از اثر بارز عدم امنیت شغلی و ترس از آینده‌ی شغلی روی انگیزه‌ی تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی حکایت دارد. در بررسی انگیزه‌ی تحصیلی دانشجویان پزشکی اصفهان، بین انگیزه‌ی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی آنان ارتباط مستقیم و

دانشجویان ۱۶۸ نفر با سطح خطای ۵ درصد محاسبه گردید. جهت نمونه‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای بر اساس سال ورود استفاده گردید به این صورت که ابتدا فهرستی از دانشجویان ورودی‌های سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۵ به عنوان چارچوب نمونه‌گیری تهیه و سپس با استفاده از جدول اعداد تصادفی و با توجه به حجم نمونه اقدام به نمونه‌گیری شد. لازم به ذکر است حجم نمونه بر اساس اصول نمونه‌گیری طبقه‌ای مبنی بر رعایت نسبت جمعیت در هر طبقه رعایت و سال ورود به دانشگاه دانشجویان به عنوان طبقات نمونه‌گیری در نظر گرفته شد.

ابزار مورد استفاده در این مطالعه پرسشنامه‌ای چهارقسمتی بود؛ بخش اول این پرسشنامه شامل ویژگی‌های فردی پاسخ‌دهندگان از قبیل جنسیت، وضعیت تاهل، معدل کل دانشگاه، معدل دیپلم، شغل پدر و مادر، سطح تحصیلات پدر و مادر، سن، وضعیت اقتصادی خانوار و وضعیت سکونت بود.

بخش دوم ابزار دارای ۲۶ سوال به‌منظور بررسی انگیزش تحصیلی بود که با استفاده از پرسشنامه استاندارد انگیزش تحصیلی دانشجویان و براساس نظریه دسی و رایان (Deci and Ryan) طراحی شده بود (۷). بخش سوم ابزار دارای ۴ سوال در زمینه‌ی عوامل شغلی که بر اساس پرسشنامه رضایت و انگیزه شغلی اولدهام و هکمن (Oldham & Hackman) طراحی شده بود. بخش نهایی و چهارم ابزار نیز دارای ۸ سوال در خصوص عوامل آموزشی بود که بر اساس مطالعه متون و نظر متخصصین و همین‌طور شرایط دانشکده طراحی شده بود. پرسشنامه انگیزش تحصیلی حاوی ۲۶ گویه بود. پاسخ هرگویه بر روی یک طیف ۵ درجه‌ای لیکرت از اصلا تا کاملا که به ترتیب نمره‌ی ۱ تا ۵ به آن‌ها تعلق می‌گرفت. میانگین نمرات بالای میانگین فرضی انگیزش تحصیلی مطلوب و میانگین نمرات کمتر از میانگین فرضی انگیزش تحصیلی نامطلوب محسوب گردید (۸).

برای تعیین روایی ابزار پژوهش از روایی محتوایی استفاده شد. توضیح اینکه بعد از انتخاب و تعیین سوالات از طرف تیم پژوهش که همگی در زمینه‌ی روانشناسی و بهداشت روان دانش‌آموخته بودند به ۱۵ نفر از اعضای هیئت علمی متخصص در زمینه‌ی روانشناسی و داروسازی جهت اعلام نظر داده شد و برخی اصلاحات که عمدتاً ویرایشی و نگارشی بود در ابزار اعمال گردید. به‌منظور حصول اطمینان منطقی از پایایی پرسشنامه، افزون بر استفاده از نظرات اصلاحی صاحب‌نظران از یک مطالعه پایلوت روی ۳۰ نفر از جامعه مورد مطالعه استفاده شد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها و با استفاده از آلفای کرونباخ پایایی برای انگیزش تحصیلی ۰/۸۸، عوامل شغلی ۰/۷۱ و عوامل آموزشی ۰/۷۶ به دست آمد.

مرحله‌ی تجزیه و تحلیل داده‌ها در این مطالعه از دو بخش تحلیل کیفی یا توصیفی و تحلیل کمی یا استنباطی شکل گرفته است. برای تجزیه و تحلیل از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده شده است. در بخش توصیفی، تحلیل‌های آماری از قبیل فراوانی و درصدها در کنار جداول و نمودارها استفاده شده است. در آمار استنباطی با توجه به سطح اندازه‌گیری متغیرها ابتدا از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی شامل شاخص‌های مرکزی و پراکندگی و جهت آزمون فرضیه و پاسخ سوالات از آزمون‌های همبستگی، رگرسیون و T تک نمونه‌ای استفاده گردید. همچنین در این مطالعه جهت رعایت نکات اخلاقی و موارد مربوط به محرمانه ماندن پرسشنامه‌ها بدون نام طراحی و در ابتدای آن‌ها نیز بر این نکته تاکید گردید. نمونه‌های مورد مطالعه به اختیار وارد مطالعه شده و هر زمان و در هر مرحله از مطالعه اجازه خروج از مطالعه را داشتند. در نهایت این مطالعه با کد اخلاق (ZUMS.REC.1395.118) مورد تصویب کمیته‌ی اخلاق دانشگاه علوم پزشکی زنجان قرار گرفته است.

یافته‌ها

تعداد ۴۷ نفر (۲۸/۵ درصد) پسر و ۱۱۸ نفر معادل ۷۱/۵ درصد دختر بودند. بیشترین فراوانی سنی مربوط به رده‌ی سنی ۱۸ تا ۲۱ سال بود. جدول ۱ اطلاعات جمعیت شناختی مطالعه را نشان می‌دهد.

در پژوهش حاضر تعداد ۱۶۸ نفر از دانشجویان رشته داروسازی دانشگاه علوم پزشکی زنجان شرکت داشتند. از میان ۱۶۵ نفر که به این قسمت از پرسشنامه جواب دادند،

جدول ۱: توزیع فراوانی (تعداد) برحسب متغیرهای جمعیت شناختی مطالعه

متغیر	فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد تجمعی
جنسیت	پسر	۴۷	۲۸/۰	۲۸/۵
	دختر	۱۱۸	۷۰/۲	۱۰۰/۰
	مجموع	۱۶۵	۹۸/۲	۱۰۰/۰
	عدم پاسخ	۳	۱/۸	
	جمع کل	۱۶۸	۱۰۰/۰	
سن	۱۸-۲۱ سال	۱۱۹	۷۰/۸	۷۰/۸
	۲۱-۲۴ سال	۳۷	۲۲/۰	۹۲/۹
	۲۴-۳۰ سال	۹	۵/۴	۹۸/۲
	بزرگ‌تر از ۳۰ سال	۳	۱/۸	۱۰۰/۰
	جمع کل	۱۶۸	۱۰۰/۰	
نوع اسکان	بومی	۳۶	۲۱/۴	۲۱/۸
	غیربومی	۱۲۹	۷۶/۸	۱۰۰/۰
	مجموع	۱۶۵	۹۸/۲	۱۰۰/۰
	عدم پاسخ	۳	۱/۸	
	جمع کل	۱۶۸	۱۰۰/۰	
درآمد ماهیانه خانوار	کمتر از ۱ میلیون	۷	۴/۲	۴/۵
	۱ میلیون تا ۱/۵ میلیون	۱۲	۷/۱	۱۲/۲
	۱/۵ تا ۲ میلیون	۳۱	۱۸/۵	۳۲/۱
	۲ تا ۳ میلیون	۳۶	۲۱/۴	۵۵/۱
	بالای ۳ میلیون	۷۰	۴۱/۷	۱۰۰/۰
	مجموع	۱۵۶	۹۲/۹	۱۰۰/۰
	عدم پاسخ	۱۲	۷/۱	
جمع کل	۱۶۸	۱۰۰/۰		
معدل دیپلم	کمتر از ۱۲	۵	۳/۰	۳/۱
	۱۲ تا ۱۵	۶	۳/۶	۶/۷

۱۰۰/۰	۹۳/۳	۹۰/۵	۱۵۲	۱۵ تا ۱۷	
	۱۰۰/۰	۹۷/۰	۱۶۳	مجموع	
		۳/۰	۵	عدم پاسخ	
		۱۰۰/۰	۱۶۸		جمع کل
۳۳/۳	۲۳/۳	۱۹/۰	۱۲	کمتر از ۱۲	معدل کل دانشگاه
۵۸/۱	۳۴/۸	۲۵/۶	۴۳	۱۲ تا ۱۵	
۱۰۰/۰	۴۱/۹	۳۴	۷۷	۱۵ تا ۱۷	
	۱۰۰/۰	۷۸/۶	۱۳۲	مجموع	
		۲۱/۵	۳۶	عدم پاسخ	
		۱۰۰/۰	۱۶۸		جمع کل

انگیزش تحصیلی دانشجویان ۸۹/۰۵ عوامل شغلی ۱۵/۴۷ و عوامل فیزیکی و آموزشی ۲۴/۳۱ می باشد.

جدول ۲ اطلاعات توصیفی مربوط به متغیرها را نشان می دهد همان گونه که ملاحظه می شود، میانگین مشاهده شده متغیر

جدول ۲: شاخص های توصیفی متغیرهای تحقیق

ردیف	متغیر	تعداد نمونه	حد پایین	حد بالا	میانگین	انحراف معیار
۱	انگیزش تحصیلی	۱۶۸	۵۵/۰۰	۱۲۶/۰۰	۸۹/۰۵۵	۱۰/۸۲۸
۲	عوامل شغلی	۱۶۸	۱۰/۰۰	۲۰/۰۰	۱۵/۴۷۲	۲/۳۰۱
۳	عوامل آموزشی	۱۶۸	۱۲/۰۰	۳۶/۰۰	۲۴/۳۱۹	۵/۰۱۴

میانگین انگیزش تحصیلی دانشجویان از میانگین فرضی بالاتر می باشد.

براساس داده های جدول ۳ تفاوت میانگین به دست آمده با میانگین فرضی در تمامی عوامل معنی دار است. بدین معنی که

جدول ۳: نتایج آزمون t تک گروهی انگیزش تحصیلی دانشجویان

انگیزش تحصیلی	میانگین فرضی	میانگین اصلی	تفاوت میانگین ها	t	df	سطح معناداری
	۷۸	۸۹/۰۵	۱۱/۰۵	۸/۶۶	۱۶۷	۰/۰۰۱

همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد با توجه به سطوح معناداری به دست آمده ($P > 0/05$) ارتباط بین عوامل آموزشی با انگیزش تحصیلی در این مطالعه تایید نگردید.

جدول ۴: رابطه عوامل آموزشی با انگیزش تحصیلی در دانشجویان با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون

عوامل	انگیزش تحصیلی
عوامل آموزشی (نمره کل)	ضریب همبستگی ۰/۱۹۱
	سطح معناداری ۰/۱۰۹
	تعداد نمونه ۱۶۸
پاسخگویی کتابخانه دانشکده به نیاز دانشجو	ضریب همبستگی ۰/۰۶۶
	سطح معناداری ۰/۵۸۳
	تعداد نمونه ۱۶۸
پاسخگویی آزمایشگاه‌های دانشکده به نیاز دانشجو	ضریب همبستگی ۰/۰۴۳
	سطح معناداری ۰/۷۲۷
	تعداد نمونه ۱۶۸
توانمندی اساتید در پاسخگویی به سوالات علمی	ضریب همبستگی ۰/۱۸۹
	سطح معناداری ۰/۱۱۲
	تعداد نمونه ۱۶۸
برگزاری همایش‌ها علمی و پژوهشی	ضریب همبستگی ۰/۱۶۷
	سطح معناداری ۰/۱۶۳
	تعداد نمونه ۱۶۸
برگزاری کارگاه‌های آموزشی	ضریب همبستگی ۰/۰۴۹
	سطح معناداری ۰/۶۸۸
	تعداد نمونه ۱۶۸
پاسخگویی محتوای کتب درسی به نیاز دانشجو	ضریب همبستگی ۰/۱۸۱
	سطح معناداری ۰/۱۳۷
	تعداد نمونه ۱۶۸
انجام بازدیدهای علمی	ضریب همبستگی ۰/۱۴۵
	سطح معناداری ۰/۲۲۴
	تعداد نمونه ۱۶۸
استفاده از فناوری‌های نوین در فرآیند تحصیل	ضریب همبستگی ۰/۱۸۴
	سطح معناداری ۰/۱۲۲
	تعداد نمونه ۱۶۸

عوامل شغلی با انگیزش تحصیلی در دانشجویان در این مطالعه تایید گردید. این ارتباط در تمامی موارد از نوع مثبت مستقیم بود.

جدول ۵ رابطه‌ی بین عوامل شغلی به تفکیک با انگیزش تحصیلی در دانشجویان را نشان می‌دهد. لذا با توجه به سطح معناداری به دست آمده ($P < 0/05$ و $P < 0/01$) ارتباط بین

جدول ۵: رابطه عوامل شغلی با انگیزش تحصیلی در دانشجویان با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون

عوامل	انگیزش تحصیلی	
	ضریب همبستگی	۰/۴۴۰ ^{**}
عوامل شغلی (نمره کل)	سطح معناداری	۰/۰۰۱
	تعداد نمونه	۱۶۸
	ضریب همبستگی	۰/۳۵۹ ^{**}
انعطاف‌پذیری شغل موردنظر در اتمام کار	سطح معناداری	۰/۰۰۲
	تعداد نمونه	۱۶۸
	ضریب همبستگی	۰/۳۴۳ ^{**}
انعطاف‌پذیری شغل موردنظر در انجام کار	سطح معناداری	۰/۰۰۴
	تعداد نمونه	۱۶۸
	ضریب همبستگی	۰/۲۵۷ [*]
انعطاف‌پذیری شغل موردنظر در ساعات کار	سطح معناداری	۰/۰۲۹
	تعداد نمونه	۱۶۸
	ضریب همبستگی	۰/۲۷۵ [*]
ارتباط شغل موردنظر با تکنولوژی	سطح معناداری	۰/۰۲۰
	تعداد نمونه	۱۶۸

*معناداری در سطح ۰/۰۵ و **معناداری در سطح ۰/۰۱

در نهایت همان‌گونه که نتایج آزمون رگرسیون خطی نشان می‌دهد از بین سه متغیر وارد شده در آزمون دو متغیر عوامل شغلی و معدل دانشگاه نقش معناداری در پیش‌بینی انگیزش تحصیلی دارند، بطوری‌که عوامل شغلی ۴۸/۹ و معدل دانشگاه ۳۲/۹ درصد توان پیش‌بینی واریانس انگیزش تحصیلی در دانشجویان را دارند.

در مورد ارتباط عوامل فردی همان‌گونه که جدول ۶ نشان می‌دهد تنها در مورد ۲ عامل درآمد ماهیانه خانوار و معدل دانشگاه ارتباط معنادار می‌باشد. ارتباط بین درآمد ماهیانه خانوار با انگیزش تحصیلی از نوع منفی و معکوس و ارتباط بین معدل دانشگاه با انگیزش از نوع مثبت و مستقیم می‌باشد.

جدول ۶: رابطه عوامل فردی با انگیزش تحصیلی در دانشجویان با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون

عوامل	انگیزش تحصیلی	
جنسیت	ضریب همبستگی	-۰/۰۵۹
	سطح معناداری	۰/۶۲۳
	تعداد نمونه	۱۶۸
سن	ضریب همبستگی	۰/۰۸۶
	سطح معناداری	۰/۴۷۴
	تعداد نمونه	۱۶۸
وضعیت اسکان	ضریب همبستگی	-۰/۰۳۲
	سطح معناداری	۰/۷۹۳
	تعداد نمونه	۱۶۸
درآمد ماهیانه خانوار	ضریب همبستگی	-۰/۲۴۱
	سطح معناداری	۰/۰۳۲*
	تعداد نمونه	۱۶۸
معدل دیپلم	ضریب همبستگی	-۰/۰۵۵
	سطح معناداری	۰/۶۵۱
	تعداد نمونه	۱۶۸
معدل دانشگاه	ضریب همبستگی	۰/۲۵۶
	سطح معناداری	۰/۰۲۵*
	تعداد نمونه	۱۶۸

*معناداری در سطح ۰/۰۵ و ** معناداری در سطح ۰/۰۱

جدول ۷: آزمون رگرسیون خطی به روش گام به گام برای متغیر انگیزش تحصیلی

متغیر	ضریب‌های استاندارد		نمره t	سطح معناداری
	ضریب بتا	ضریب‌های غیراستاندارد B		
مقدار ثابت	-	۴۲/۳۱۷	۳/۵۰۰	۰/۰۰۱
عوامل شغلی	۰/۴۸۹	۲/۱۴۶	۳/۴۱۶	۰/۰۰۲
معدل دانشگاه	۰/۳۲۹	۴/۵۸۲	۲/۲۹۷	۰/۰۲۸

بحث

معنادار میانگین انگیزش تحصیلی دانشجویان و میانگین فرضی تحقیق داشت. تحلیل‌های انجام شده در خصوص رابطه عوامل فردی با انگیزش تحصیلی نشان داد که تنها رابطه دو عامل وضعیت

به‌طورکلی یافته‌های پژوهش نشان دادند که میانگین انگیزش تحصیلی دانشجویان بالاتر از میانگین فرضی می‌باشد و نسبتاً مطلوب است. نتایج آزمون فرضیه نیز حاکی از تفاوت

انگیزش بیرونی نقش بیشتری در ارتقاء انگیزش تحصیلی نسبت به انگیزش درونی داشت (۲). در مطالعه‌ی کاسورکار نیز ارتباط معناداری بین انگیزش تحصیلی با جنسیت گزارش شده است (۱۴). در خصوص همبستگی عوامل آموزشی با انگیزش تحصیلی دانشجویان نشان داد که همبستگی معناداری بین عوامل آموزشی با انگیزش تحصیلی دانشجویان وجود نداشت. عوامل آموزشی موردنظر در این مطالعه بیشتر به تسهیلات فیزیکی و آزمایشگاهی می‌پرداخت در کنار این مساله سطح علمی اساتید نیز از عوامل موردنظر بود که در تمامی موارد یاد شده ارتباط معناداری بین عوامل یافت نشد. نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج مطالعه‌ی کاراگوین مطابقت نداشت بطوری‌که که کاراگوین در مطالعه‌ی خود بین برخی از عوامل آموزشی از جمله روش و شیوه‌ی ارائه درس با انگیزش رابطه معناداری را گزارش نموده است (۹). علاوه بر مطالعات فوق در مطالعه محمد نیز نتایج مشابهی از نظر رابطه‌ی عوامل آموزشی با انگیزش تحصیلی با این مطالعه گزارش شده است از جمله ارتباط معنادار بین روش‌های تدریس موثر، محیط مناسب یادگیری مشارکت، خودانگیزی، تشویق در کلاس به مباحث سازنده و کارهای گروهی کوچک و انگیزش تحصیلی در دانشجویان. در نهایت نتایج این مطالعه نشان داد که بین عوامل شغلی و انگیزش تحصیلی ضریب همبستگی بالایی وجود دارد همچنین نتایج جدول رگرسیون نشان داد که عوامل شغلی پیش بینی کننده معنادار انگیزش تحصیلی هستند. این بدین معنی است که به وسیله عوامل شغلی می‌توان تا ۴۹ درصد از انگیزش تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی نمود. عوامل شغلی در مقایسه با عوامل آموزشی از قدرت پیش‌بینی بیشتری برخوردار بودند. این مساله اهمیت بالای آینده شغلی و اطمینان دانشجویان از آن را نشان می‌دهد. از آنجایی‌که بازار کار رشته‌ی داروسازی هنوز به حد اشباع نرسیده و دانشجویان در حین تحصیل و پس از فارغ‌التحصیلی می‌توانند

اقتصادی خانوار و معدل دیپلم با انگیزش معنادار می‌باشد. در این میان رابطه‌ی وضعیت اقتصادی با انگیزش تحصیلی به صورت منفی و معکوس بود. بطوری‌که با بهبود وضعیت اقتصادی، انگیزش تحصیلی در دانشجویان کاهش می‌یافت. نتایج این مطالعه در مورد رابطه‌ی برخی از عوامل فردی با انگیزش تحصیلی با نتایج حاصل از مطالعات کاراگوین، تیموری و نائینی همسویی داشت. در پژوهش کاراگوین عواملی چون شرایط خانوادگی، سطح سواد والدین با انگیزش تحصیلی دانشجویان رابطه‌ی مثبت و معناداری گزارش شده است. همچنین در مطالعه‌ی تیموری از نظر وضعیت خانوادگی تفاوت معنی‌داری در انگیزش تحصیلی دانش آموزان دوره‌ی متوسطه شهر تهران وجود داشت. به این صورت که دانش آموزانی که دارای وضعیت اقتصادی پایین‌تری بودند به نسبت دانش آموزان با وضعیت مالی خانوادگی بالاتر دارای انگیزش و عملکرد تحصیلی بهتری بودند. در پژوهش نائینی نیز رابطه‌ی معناداری بین عوامل فردی و انگیزش تحصیلی گزارش شده است (۱۰، ۹، ۷).

علاوه بر مطالعات ذکر شده در مطالعه‌ی مشابهی که ترنر انجام داد رابطه‌ی معناداری بین نوع روابط خانوادگی و سبک فرزند پروری با انگیزش تحصیلی دانشجویان گزارش شد در این مطالعه همچنین انگیزش درونی یکی از عوامل بهبود تحصیلی دانشجویان معرفی شد (۱۱). در مطالعه‌ی تیموری شرایط خانوادگی و جو عاطفی خانواده تاثیر مستقیم بر انگیزش تحصیلی دانشجویان داشت (۱۰). در پژوهش مقیمیان نشان داده شد که شخصیت دانشجو و بخصوص صفت برونگرایی و وظیفه شناسی ارتباط مستقیمی با انگیزش تحصیلی دارد (۱۲). در پژوهش واحدی نیز رابطه‌ی معناداری بین انگیزش و جنسیت در دانشجویان گزارش شد در این تحقیق همچنین خودانگیزی بر انگیزش تحصیلی دانشجویان دختر تاثیر بیشتری نسبت به دانشجویان پسر داشت (۱۳). همچنین در مطالعه‌ی متذکر

مطلوب از نظر انگیزش تحصیلی دانشجویان فاصله وجود دارد. نتایج آزمون فرضیه نیز حاکی از تفاوت معنادار میانگین انگیزش تحصیلی دانشجویان و میانگین فرضی تحقیق داشت لذا با شناسایی عواملی که باعث ایجاد انگیزه در دانشجویان می‌گردند تا حدود زیادی می‌توان در افزایش و ارتقاء انگیزه دانشجویان نقش ایفا کرد. یافته‌های پژوهشی نشان داده است که در بین مشکلات دانشجویان نگرانی نسبت به وضعیت شغلی آینده از اهمیت خاصی برخوردار است در طبقه‌بندی مشکلات نوجوانان و جوانان نیز به مشکلات اجتماعی از جمله نگرانی نسبت به آینده‌ی شغلی اشاره شده است. لزوم هماهنگی تحصیلی با مشاغل موردنیاز جامعه همواره موجب افزایش اهمیت آینده‌ی شغلی در زمان تحصیل شده است. با توجه به این مساله می‌توان همبستگی بالای عوامل شغلی با انگیزش تحصیلی را تبیین و تفسیر نمود.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی مصوب معاونت تحقیقات و فناوری با کد A-11-662-8 و تحت حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی زنجان انجام گرفته است. پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند از همکاران محترم معاونت تحقیقات و فناوری، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، ریاست و مسوولین محترم دانشکده‌ی داروسازی و همچنین تمامی دانشجویان که امکان انجام این پژوهش را فراهم نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایند.

Reference

1- Bahrani M. Secondary students' motivation to study Fars province and factors associated with it. *Journal of Humanities and Social Sciences*. 2004; 22(4): 104-115. [In Persian].

در شغل مرتبط با رشته مشغول بکار شوند. از این رو رابطه عوامل شغلی با انگیزش در این رشته با وجود کم‌رنگ بودن رابطه عوامل دیگر بسیار پررنگ است. بررسی پایگاه و بانک‌های مقالات نشان داد که مطالعات بسیار اندکی در زمینه‌ی رابطه‌ی عوامل شغلی با انگیزش تحصیلی به صورتی که در این مطالعه انجام گردیده، شده است؛ اما با این وجود نتایج این تحقیق با یافته‌های استوری و آقایی هم راستا بوده و مطابقت داشت. در مطالعات یادشده نیز رابطه معناداری بین انگیزش تحصیلی و آینده‌ی شغلی دانشجویان گزارش شده است (۱۵، ۱۶).

در نهایت ذکر این نکته ضروری به نظر می‌رسد که این مطالعه در سطح و اندازه خود به نتایج قابل اعتنایی دست یافته اما پژوهشگر مدعی کنترل تمامی جوانب از جمله کنترل متغیرهای مزاحم و مداخله‌گر نمی‌باشد از این رو تعمیم نتایج این تحقیق به جوامع آماری دیگر باید با دقت انجام گیرد. همچنین به دلیل وسعت عوامل مرتبط با انگیزش در مواردی مقایسه برخی متغیرها با مطالعات مشابه مقدور نبود زیرا مطالعات دیگر به عوامل دیگری اشاره نموده بودند که در این مطالعه به آن‌ها پرداخته نشده بود. در نهایت مطالعات در زمینه‌ی ارتباط بین عوامل شغلی با انگیزش تحصیلی به دلیل منحصر به فرد بودن رشته به لحاظ آینده شغلی دانشجویان بسیار کم و انگشت‌شمار بود.

نتیجه‌گیری

اگرچه وضعیت انگیزش تحصیلی دانشجویان نسبتاً مطلوب گزارش شد اما می‌توان دریافت که تا رسیدن به وضعیت

2- Motazaker M. et al. Study motivation and its relation to the individual situation and progress of medical students oromiye University of Medical Sciences. *Journal of Nursing and Midwifery*.

- 2011; 9(5): 357-66 . [In Persian].
- 3- Poortaherian Z. Survey of high school students' motivation, Semnan. MA thesis in Educational Psychology; Semnan University: 2012.
- 4- Rastegar Khaled A. Gender differences in motivation and academic achievement. *Journal of Strategic Studies Women*. 2009; 13(50): 1-19. [In Persian].
- 5- Kave M.H. Motivation and incentives: a review. *Journal of e-learning*. 2012; 1(1): 23-29. [In Persian].
- 6- Fadaei Naeini A, Rostami KH. Factors in the decline of students' motives Ardabil University of Medical Sciences. *Journal of Medical Council of Iran*. 2007; 25(1): 53-8. [In Persian].
- 7- Taleb H, Abedi A, Sadrzadeh O. Construction and Validation of Students Academic Motivation Scale among Isfahan Undergraduates based on Self-determination theory. *Journal of Modern Educational Approaches*. 7(1). 137-153. [In Persian].
- 8- Bagheri N, Shahraray M, Farzad V. Checks psychometric scales academic motivation among high schools students in Tehran. *Journal of Behavior*. 2002; 1. [In Persian].
- 9- Yukseloglu S.M, Karagüven M.H. Academic Motivation Levels of Technical High School Students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2013; 10(6). 282-288.
- 10- Teimouri R, Hamidi M. Modeling the relationship between family factors affecting students' motivation in Tehran. *Research in Learning School*. 2013; 1(3): 39-40. [In Persian].
- 11- Turner EA, Chandler M, Heffer RW. The Influence of Parenting Styles, Achievement Motivation, and Self-Efficacy on Academic Performance in College Students. *Journal of College Student Development*. 2009; 50(3): 337-46.
- 12- Moghimian M. The relationship between personality traits, academic motivation in nursing students. *Iran Journal of Nursing*. 2012; 25(75): 9-20. [In Persian]
- 13- Vahedi Sh. Profiles motivation and its relationship to academic achievement in nursing students. *Nursing horizon*. 2012; 1(1): 36-46. [In Persian].
- 14- Kusurkar R. A. Ten Cate J, C. Vos M. P. Westers P. Croiset G. How motivation affects academic performance: a structural equation modelling analysis. *Adv in Health Sci Educ*. 2012; 10(3): 1-13.
- 15- Story P. A, Hart J. W, Stasson M. F. & Mahoney J. M. Using a two – factor theory of achievement motivation to examine performance based outcomes and self – regulatory processes. *Journal of Personality and Individual differences*. 2009; 46(4): 391-395.
- 16- Aghaei A, Jalali D, Nazari F. The effect of group counseling on learning motivation, educational motivation, future education-job concerns and academic achievement of high school students in the method of learning chromobolts. *Journal of Educational and Educational Studies*. 2011; 3 (2): 1-25. [In Persian].